

Türkiye ve Avrupa Ülkelerinde Çocuk Yoksulluğunun Belirleyicileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme¹

MAKALE TÜRÜ	Başvuru Tarihi	Kabul Tarihi	Yayın Tarihi
Araştırma Makalesi	23.05.2020	03.10.2020	26.11.2020

Nazmiye Tekdemir ²
Hacettepe Üniversitesi

Hakkı Hakan Yılmaz ³
Ankara Üniversitesi

Öz

Toplumların kalkınmasında en önemli rolü üstlenecek olan çocukları ve onların yetersiz eğitim ve gelir eşitsizliği kaynaklanan sorunlarını dile getirmeyi amaçlayan bu çalışmada, Türkiye ve Avrupa ülkelerinde çocuk yoksulluğu karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Çocuk yoksulluğu; çocukların, yaşamlarının ileriki düzeylerinde, topluma tam ve eşit bireyler olarak katılmalarını zorlaştıran çok boyutlu yoksunluklar kümesi olarak tanımlanabilir. Yetişkin yoksulluğundan farklılaşan çocuk yoksulluğuna ilişkin genel kabul görmüş bir tanım ve ölçüm yöntemi araştırmacılar yanında politika yapıcılar için sağlam yoksulluk azaltma hedeflerini ve stratejilerini geliştirme ve izleme olanağı da sunar. Bu çerçevede hazırlanan bu çalışmada gerek sosyal transferler öncesi gerekse sosyal transferler sonrası Türkiye'nin, Avrupa bölgesinde çocuk yoksulluğu oranlarının en yüksek olduğu ilk üç ülke arasında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca çocuklardaki yoksulluk oranının, yetişkin yoksulluğu ve genel yoksulluk düzeyleriyle karşılaştırıldığında da belirgin biçimde daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Çocuk yoksulluğuna ilişkin birincil dağılımdaki sorunların, ikincil dağılım sonunda hâlâ çözülememiş olması bu konudaki politikaların sınırlılığına ve önemli bir temsiliyet sorununa işaret etmektedir. Karşılaştırmalı grafiklerden ve analizlerden çıkan sonuçlara göre çocuk yoksulluğuna yönelik yapılan çalışmalar ve tartışmalarla benzer olarak; çocuk yoksulluğuyla mücadelede özellikle eğitim sektörüne ve iş gücü piyasasına dönük politika ve düzenlemelere odaklanılmasının, çocuklardaki yoksulluk sorununun azaltılması noktasındaki en önemli adımlar olduğunu söylemek olanaklıdır.

Anahtar sözcükler: Çocuk yoksulluğu, eğitim, hanehalkı geliri, kamu sosyal programları, sosyal koruma harcamaları.

Etik Kurul Kararı: Bu çalışmada, tüm araştırmacılara açık, uluslararası veri tabanında yer alan veriler kullanıldığından etik kurul kararı gerektirmemektedir.

¹Bu çalışma Prof. Dr. Hakkı Hakan Yılmaz danışmanlığında tamamlanan "Türkiye'de Çocuk Yoksulluğu ve Çocuk Yoksulluğunun Belirleyicilerinin AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Analizi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

²Sorumlu Yazar: Arş. Gör. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Maliye Teorisi Anabilim Dalı, e-posta:nazmiyekirik@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7292-569X>.

³Prof. Dr. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Bölümü, Bütçe ve Mali Planlama Anabilim Dalı, e-posta: hakkihakanyilmaz@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0003-3046-3236>

Çağımızın gerçeği olan küreselleşme, dünya ekonomisi ve ticaretindeki gelişmelerle birlikte gelir eşitsizliği ve yoksulluk sorununu daha da derinleştirmektedir. Toplumun sınırlılığı olan (dezavantajlı) ve kırılgan kesimlerinin başında gelen çocuklar ise bu durumdan daha çok etkilenmektedir. Bu nedenle çocuk yoksulluğunun öncelikle yetişkin yoksulluğundan ayrıştırılması, çocuk yoksulluğunun tanımının da düşük hanehalkı geliri veya düşük tüketim düzeyleri gibi geleneksel kavramsallaştırmanın ötesine geçmesi özellikle önemlidir. Ancak tüm bunlara karşın son dönemde artmaya başlayan çalışmalar olmakla birlikte çocuk yoksulluğu, genel yoksulluktan nadiren ayrılmakta ve özel boyutları yeterince dikkate ele alınmaktadır. Oysa eğitim politikalarının başarılı olduğu ve çocuklara verilen önemin fazla olduğu ülkelerin kalkınması ve gelişmesi de daha olasıdır.

Hemen hemen tüm dünyada önemli bir sosyal sorun olarak görülmekte olan çocuk yoksulluğu, UNICEF çalışmalarında çıkan sonuçlara göre özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yarısından fazlasını etkilemektedir. 1989 yılında yürürlüğe giren Çocuk Hakları Sözleşmesi, her çocuğa potansiyelini tam geliştirebileceği bir çocukluk vaat etmektedir. Ancak sözleşmenin üzerinden geçen uzun yıllara karşın hükümetler ve uluslararası toplum hâlâ çocuk haklarını yerine getirmekten ve çocuklar için uygun bir dünya yaratmaktan çok uzaktır. Sonuçta çocuklarda kısa dönemli ortaya çıkan yoksulluk bile çocukların uzun dönemli büyüme ve gelişmelerinde kalıcı izler bırakmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında aslında en çok ulaşılmaması gereken grup, ulusların çok daha güçlü, dinamik ve sosyal bir devlet olmalarını sağlayacak olan, beşerî sermayenin en önemli bileşenlerinden biri olarak çocuklar olmalıdır (Collins, Amodeo, ve Clay, 2007).

Siyasal karar alma süreçlerinde bulunamayan çocuklar, devletlerin onlar için öngördüğü politikaların sonucu olan düzenlemelerle ve uygulamalarla büyümekte ve gelecekleri belirlenmektedir. Bu durumun farkında olan devletler gerek anayasal düzenlemelerinde gerek kamu politikalarının eyleme dönüştüğü bütçe, vergi, sübvansiyon gibi uygulamalarında bu kesimi gözetmekte ve haklarını korumaya alacak yasal düzenlemeleri her geçen gün güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Küresel boyutta yaşanan bu gelişmelerin yanında; devletler kendi toplum yapıları özelinde çocuk haklarının uygulanması, aile yaşamının güçlendirilmesi gibi farklı sorunlara farklı kimi çözümler de geliştirmektedirler. Bu doğrultuda erken çocukluk ve çocuk refahı eğitimleri, çocukların psiko-sosyolojik gelişmelerini tamamlamalarını desteklerken kadınların işgücü yaşamına katılmalarını teşvik etmekte, ebeveyn eğitimleri ile aileye yönelik programlar ise aile yaşamını maddi ve manevi olarak desteklemektedir.

Belitirilen çerçevede hazırlanmış olan bu çalışmanın izleyen bölümleri şu şekilde kurgulanmıştır: Öncelikle yoksulluğun ne olduğu, nasıl ele alınması gerektiği konuları üzerinde durulmuştur. Devamında daha özeldir, çocuk yoksulluğu tartışmalarına geçilmiştir. Çocuk yoksulluğu sorunu, kavramsal bir çerçevede ele alındıktan sonra kuramsal bir bakış açısı altında çocuk yoksulluğunun, alanyazında en çok üzerinde durulan olası belirleyicilerine-nedenlerine değinilmiştir. Çalışmanın izleyen ikinci

bölümünde ise; Türkiye’de çocuk yoksulluğunun temel dinamikleri, Eurostat’tan elde edilen nicel bulgular çerçevesinde, Avrupa ülkeleriyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Yoksulluk, Çocuk Yoksulluğu ve Çocuk Yoksulluğunun Belirleyicileri

Bu bölümde yoksulluk, çocuk yoksulluğu ve çocuk yoksulluğunun belirleyicileri incelenmiştir.

Yoksulluk. Yoksulluk, en genel geçer tanımı ile 1987 yılında Hintli iktisatçı Amartya Sen’in refah iktisadı alanyazınına kazandırmış olduğu yapabilirlik (capability) kavramı doğrultusunda bireyin temel olanaklara sahip olamaması biçiminde belirtilir (Yılmaz ve diğ., 2011). Benzer bir tanım, insani kalkınmışlık bağlamında, örneğin Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nda (UNDP) da kişi başına düşen GSYİH büyümesi gibi dar kapsamlı ekonomik ölçütlere daha geniş bir seçenek (alternatif) olarak kullanılmıştır. Burada “yoksulluk”, iyi bir yaşam sürdürebilme konusunda yoksunluk olarak algılanmakta ve “kalkınma”, yapabilirlik (capability) genişlemesi olarak anlaşılmaktadır. Bu tanımlamalar dışında, insanların toplumsal ilişki ve geleneklerinde, gerekli yaşam koşullarını elde etmek için gereksinim duydukları gelirden ve diğer kaynaklardan (yemek kültürü, maddi mallar, olanaklar, standartlar ve hizmetler) yoksun olduklarında yoksulluk içinde oldukları söylenebilir (Townsend, 2006).

Küresel, ulusal ve toplumsal düzeyde bir kamusal politika kaygısı olarak ortaya çıkan yoksulluk, özellikle son yıllarda çok boyutlu bir sorun alanı olarak düşünölmeye başlanmıştır. Yoksul insanların ve toplumların sorunları ve onların durumlarını iyileştirme konusundaki engeller ve fırsatlar üzerine yapılan çalışmalar, yoksulluğun karmaşık bir yoksunluk kümesi olarak anlaşılmasına yol açmıştır (Fukuda-Parr, 2006). Ayrıca toplumsal bir sorun olarak yoksulluk hem hane içinde hem de tek tek bireyler özelinde; yaşam şansları, standartları, niteliği (kalitesi), topluma sosyal uyum gibi etkileri olan ekonomik bir eşitsizliğin sonucudur (Nolan ve Marx, 2001).

Diğer yandan Sen, insan yapabilirlikleri (potansiyelleri) ve işlevlerinin (gerçekler) yoksulluk ve refah sorunlarının temelinde bulunduğunu söylemektedir. Çünkü bir kişi (özellikle bazı kültürlerde) derin bir yoksulluğa sahip olmakla birlikte, kendini bu şekilde hissetmiyor olabilir (Streeten, 1998). Yapabilirlikler (potansiyeller); sağlıklı olmak, eğitilmek ve aynı zamanda Adam Smith’in vurguladığı gibi toplumsal yaşama katılabilmek de dahil olmak üzere çeşitli sosyal durumlara işaret etmektedir. Bir başka deyişle, Smith ve Sen parasal boyutların yanı sıra yoksulluğun parasal olmayan yönlerine de işaret etmekte ve yoksulluğun bu parasal olmayan yönlerini de ortaya çıkarmaktadırlar (Şeker, 2011). Bu doğrultuda çocuk yoksulluğu sorunu ele alınırken ortaya çıkması gereken politika kaygısı da sadece parasal boyutla ilişkili olarak düşünölmemelidir.

Çocuk Yoksulluğu. Yoksulluk ölçümlerinde, çocuklara özel olarak odaklanılması gerekliliğinin yaygın olarak kabul edilmesiyle birlikte, çocuklardaki yoksulluğun ve refahın ölçülmesi konusu da giderek artan bir ilgi görmeye başlamıştır. Çocukları yoksulluk tartışmasının gündemine getiren belli başlı nedenler ise, çocuk haklarının desteklenmesi ve 1990'ların başlarında dünyadaki hemen hemen bütün ülkelerde Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin onaylanması olmuştur. Çocukların temel gereksinimlerinin karşılanması için doğrudan ortamlarına bağımlılığı, temel gereksinimler açısından çocuklara özgü gereksinimler ve çocuk odaklı politikaların oluşturulmasına yönelik özel bilgi isteği gibi öğeler ise çocuk yoksulluğu yaklaşımlarının geliştirilmesini gerektiren önemli diğer nedenlerdendir. Ek olarak tüm boyutlarıyla ele alınmış bir çocuk yoksulluğu tanımının varlığı, politika yapıcılar ve kuruluşları çocukların özel gereksinimlerini doğrudan ele almaya özendirilmesi bakımından da oldukça önemlidir (Minujin, Delamonica, Davidziuk, ve Gonzales, 2006).

Genel olarak yoksulluğun veya çocuk yoksulluğunun özellikli olarak evrensel bir yorumu yoktur. Ancak kısaca, gelir bakımından yoksulluk ve en temel gereksinimler özelinde yoksulluk içinde yaşayan çocukların durumuna karşılık gelen çocuk yoksulluğu kavramsallaştırması; yaşadıkları ülkenin kabul edilebilir en düşük ölçünlerine erişemeyen çocukları belirtmektedir. Yoksul çocukların belirlenmesine dair oluşturulan bu ölçütler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için farklılaşabilmektedir. Çocuklarda da çok boyutlu yoksulluklar kümesi olarak düşünülebilecek olan yoksulluk; yeterli eğitim ve sağlık hizmetlerine erişememe, kötü konut ve çevre koşulları, kötü muamele (fiziksel duygusal ve cinsel istismar, ihmal, zorbalık) gibi çok farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir (The Canadian Poverty Institute, 2017).

Parasal ölçüm yöntemlerine göre bakıldığında ise çocuk yoksulluğu harcanabilir medyan gelirin belirli bir oranının altında kalan çocuklara karşılık gelmektedir. Bu oran genel olarak OECD ülkeleri için eşdeğer fert ölçeğine göre hanenin harcanabilir medyan gelirinin %50'sinin altı olarak kabul edilirken Avrupa ülkelerinde eşdeğer fert ölçeğine göre hanenin harcanabilir medyan gelirinin %60'ının altında gelire sahip olan çocuklar yoksul olarak kabul edilmektedir (OECD, Child Poverty, 2019). Yoksulluk, çocukların temel insan haklarından yoksun kalmasına da yol açan önemli öğelerin başındadır. Şiddetli veya aşırı yoksulluk durumu çocukların hem fiziksel hem de zihinsel olarak kalıcı bir şekilde zarar görmesine neden olabilir; bu durum çocuğun gelişimini engelleyeceği gibi, ileriki yaşlarında, aile ve toplum içinde yaşam boyu ardı ardına oynaması beklenen rolleri enuygun (optimal) olarak yerine getirememesine de yol açar (Gordon ve diğ., 2003). Yoksulluk içinde yaşamak; çocukları, beslenme, su, hijyen, temel sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim, barınma, katılım, korunma gibi en temel hak ve hizmetlerden yoksun bırakmaktadır. Ayrıca herhangi bir insanda onulmaz yaralar açabilecek bu durum çocukları çok daha fazla etkilemekte ve bu çocukların haklarından tam olarak yararlanamadıkları gibi topluma eşit bireyler olarak katılmalarını da engellemektedir (Jones ve Sumner, 2011).

Çocuk Yoksulluğunun Belirleyicileri. Genel olarak dünya üzerindeki bütün ülkelerde çocukların refahı; demografik özellikler, işgücü piyasaları ve hükümet politikaları olarak adlandırdığımız üç geniş etmen kümesiyle belirlenir. Bunlar sırasıyla aile, piyasa ve devlete karşılık gelir (Chen ve Corak, 2008). Demografik ya da aile ile ilgili etkenleri, dört etki bağlamında değerlendirmek olanaklıdır. Bunlar; ebeveynlerin ortalama yaşı, ebeveynlerin eğitimi, hane başına düşen çocuk sayısı ve çocuğun yaşadığı hanedeki ebeveyn sayısı gibi aile yapısını içeren özelliklerdir.

Eğer işgücü piyasasından elde edilen kazançları etkileyecek farklı bir durum yoksa yaşları daha ileri olan ebeveynlerin genç ebeveynlere göre çocuklarına bakmak için maddi anlamda daha iyi bir konumda olmaları olasıdır. Benzer bir şekilde, daha eğitilmiş ebeveynlerin işgücü piyasasına yönelik yeteneklerinin daha iyi olması, işsizlik oranlarının daha düşük olması ve istihdam edildiğinde daha yüksek kazançlara sahip olma olasılıkları yüksektir. Çocuk refahını veya çocuk yoksulluğunu etkileyen etmenlerden diğer ikisi; çocukların sahip olduğu kardeş sayısı veya bir başka ifadeyle ailedeki bağımlı nüfus olarak çocukların sayısı ve hanedeki ebeveyn sayısıdır. Bu durumda daha az çocuğa sahip olan ve iki ebeveynli hanelerde yaşayan çocukların refahının daha yüksek olması beklenir.

İşgücü piyasasının çocuk yoksulluk oranlarındaki değişime etkisi ise iki değişkenle ölçülmektedir. Bunlar, ebeveynlerin çalışıp çalışmadığını ve her birinin elde ettiği yıllık kazancı gösteren ikili değişkenlerdir. Teknik değişim ve küreselleşmeyle ilişkili olarak emek istemi (talebi) üzerindeki yapısal etkiler bu noktada belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu işgücü piyasası değişkenleri, babalar ve anneler için ayrı ayrı ölçülmektedir. Çünkü işgücü piyasasına katılım modelleri cinsiyete göre önemli ölçüde farklılık gösterir. Bu doğrultuda bazı ülkelerde çocuk yoksulluğunu azaltmaya dönük bir politika olarak kadın istihdamı oldukça önemsenmektedir. Kadın istihdamını destekleyici yönde okul öncesi çocuk bakımı için daha fazla seçeneği yol üretmekte ve çocuk refah uygulamaları daha geniş gündem oluşturmaktadır (Bradshaw, Ditch, Holmes ve Whiteford, 1993). Bu konuda ABD’de özellikle kadınlara yönelik olarak mesleki beceriyi artırmak ve düşük ücret hadlerini önlemeye dönük olarak farklı programlar uygulanmaktadır. Uzun süreli yoksulluk ve refah bağımlılığı açısından yüksek risklerle karşı karşıya kalan genç (18-21 yaş) bekar annelere yönelik olarak Genç Ebeveyn Göstergesi (TPD) ve Ohio’nun Öğrenme, Kazanç ve Ebeveynlik (LEAP) programı, bazı örneklerdendir (Plotnick, 1997).

Son olarak devletin-hükümet politikalarının etkisi ise, hanehalkına yapılan özellikle sosyal amaçlı gelir transferlerinin miktarındaki değişimle ölçülür. Diğer her şey veriyken çocuğa yönelik hükümet transferleri ve ortalama gelir desteği miktarı arttıkça, çocuk yoksulluğu azalmakta / çocuk refahı artmaktadır. Çocuk yoksulluğunu azaltmaya dönük hükümet transferleri aynı veya nakdi niteliklerde olabilmektedir. Ancak bu durumda, devletten alınan yardımlar aynı nitelikte ise hükümet politikalarının boyutunu nicel olarak tam anlamıyla ölçmek olanaklı olmayabilir

(Chen ve Corak, 2008). Bunun için hanehalkı anketlerinin aynı yardımları kapsayacak şekilde geliştirilmesi ve harcamalara bakılması önem taşımaktadır.

Karmaşık bir yoksunluk kümesi olarak da tanımlanabilen yoksulluğun çocuklardaki nedenini sadece bir veya birkaç ögeye bağlamanın ve bu ögelere odaklanmanın kuşkusuz bu sorunla baş etmede yetersiz kalacağı da bir gerçektir. Ancak yine de uygulamalarda bu ve benzeri öğeleri dikkate almak ve bu doğrultuda politikalar yürütmek daha kabul görmüş bir yaklaşımdır. Tüm bunlar sonucunda Eurostat tarafından yürütülen çalışmalarla da paralel olarak, çocuk yoksulluğunun belli başlı belirleyicileri Yılmaz ve arkadaşlarınca şu şekilde özetlenmiştir (2011): Hanehalkı geliri, ebeveynlerin eğitim düzeyi, aile reisinin medeni durumu, konutun mülkiyet durumu ve hane içi kolaylıklar.

Bu çerçevede hazırlanan bu çalışmanın özgün değeri, alanyazında en çok üzerinde durulan belirleyicilerin Eurostat'tan elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirilmesidir. Böylelikle Türkiye'deki çocuk yoksulluğu profili Avrupa ülkeleriyle karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Bu konu, Türkiye'deki çocuk yoksulluğu sorununu ortadan kaldırma hangi politika önceliklerine yer verilmesi gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Türkiye ve Avrupa Ülkelerinde Çocuk Yoksulluğunun Belirleyicilerinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi

Bu bölümde Türkiye ve Avrupa ülkelerinde çocuk yoksulluğunun belirleyicilerinin karşılaştırmalı çözümlemesi için kullanılan metodoloji ve bulgulara değinilmiştir.

Yöntem

Çocuk yoksulluğu sorununun önemini, bu duruma yol açan söz konusu belirleyicileri ön plana çıkararak vurgulamayı amaçlayan bu kuramsal araştırma makalesinde herhangi bir görgül çözümlemeye (ampirik analize) başvurulmamıştır. Bunun yerine söz konusu belirleyicilere dikkat çekmek amacıyla Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) veri tabanından elde edilen güncel istatistiki veriler yardımıyla oluşturulan çeşitli karşılaştırmalı grafiklere yer verilmiştir. Böylelikle 2017 itibarıyla Avrupa'da çocuk yoksulluğunun en yüksek ülke olduğu Türkiye'de çocuk yoksulluğu belirleyicilerinden hangisinin veya hangilerinin ön plana çıktığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Erişilebilen en kapsamlı veriler, 2006-2017 dönemi olduğu için grafikler oluşturulurken bu dönemin verilerinden yararlanılmıştır. Bu çalışmada, tüm araştırmacılara açık, uluslararası veri tabanında yer alan veriler kullanıldığından etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Parasal ölçüm yöntemlerine göre, Avrupa ülkelerinde eşdeğer fert ölçeğine göre hanenin harcanabilir medyan gelirin %60'ının altında gelire sahip olan çocuklar yoksul olarak kabul edilmektedir (https://www.oecd.org/els/CO_2_2_Child_Poverty.pdf). Bu yüzden grafiklerde temel alınan Eurostat tarafından oluşturulan verilerdeki yoksulluk sınırı, eşdeğer fert

ölçeğine göre medyan gelirin %60'nın altında kalan kesimdir. Eşdeğer fert ölçeği; refah ölçümünde hanehalkı büyüklüğü ve bileşimindeki farklılıkları ele almak için geliştirilmiş bir araçtır. Uygulamalarda yaygın kullanılan eşdeğerlik ölçeklerine göre, bir hanehalkının gereksinimleri her ek üye ile birlikte büyür ancak ölçek etkisinden dolayı kişi başına düşen tüketim aynı oranda azalmaz ayrıca hane büyüklüğü arttıkça ortalama sabit maliyetler de azalır (Chiripanhura, 2011). Yani, eşdeğerlik ölçekleri hanehalkı gelirlerini veya harcamalarını, her bir ekstra hanehalkı üyesi için bir taneden az olan hanehalkına özgü bir faktörle sadeleştirir ve genellikle çocuklarla yetişkinler arasında da ayırım yapar (Jenkins ve Kerm, 2008). Çalışmada Eurostat tarafından kullanılmakta olan "Düzenlenmiş/Uyarlanmış OECD eşdeğerlik ölçeğine göre türetilmiştir. Buna göre; hanehalkının reisi olan kişi için katsayı: 1, 14 yaş üzerindeki bireyler için: 0.5 ve 14 yaş altı bireyler için ise 0.3 alınarak hesaplama yapılmıştır.

Bu çalışma da ele alınacak olan çocuk yoksulluğu belirleyicileri ise;

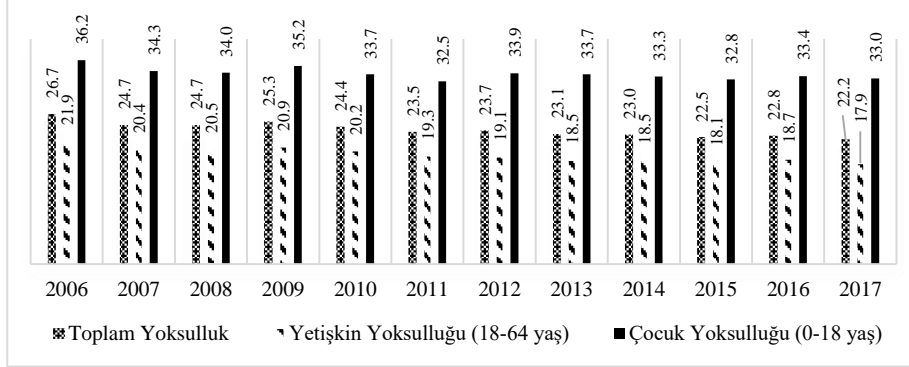
- Eğitim (Erken Çocukluk Eğitimi ve Ebeveynlerin Eğitim Düzeyi)
- Hanehalkı Geliri
- Konut içi Yoksunluklar, Konutun Mülkiyet Durumu ve Hanehalkı Büyüklüğü
- Sosyal Transferler
- Kadın İstihdamı'dır.

Bulgular

Bulgular bölümünde Türkiye'de çocuk yoksulluğunun dinamikleri ile Türkiye ve Avrupa ülkelerinde çocuk yoksulluğunun belirleyicilerinin karşılaştırmalı çözümlemesi başlıklarına yer verilmiştir.

Türkiye'de Çocuk Yoksulluğunun Dinamikleri

Bir ülkede yoksulluğun temelinde yatan nedenleri bilmek, uygulanan/uygulanacak olan sosyal politikaların şekillenmesinde ve önceliklerin belirlenmesinde oldukça önemlidir. Ancak Türkiye'de, yoksulluk uzun zamandır gerek siyasi gerekse kamusal tartışmalarda genellikle ihmal edilmiş bir konudur. Bu durum cömert kamu programlarından veya düşük yoksulluk göstergesinden değil, temel olarak yakın akraba, aile bağları ve gayri resmi ağlar nedeniyle yoksullara yardım edilmesinden ve yoksulluğun uzun sürmemesi gibi genel kabullerden kaynaklanmaktadır. (Şeker ve Dayıoğlu, 2014). Yani, ekonomik ve sosyal ilişkilerdeki değişiklikler, daha kalıcı olması olası yeni bir yoksulluk türünün ortaya çıktığını işaret etmektedir. Ayrıca Türkiye özelinde bakıldığında, yoksulluğun her kesimi aynı oranda etkilemediği de görülmektedir. Bu konudaki nicel göstergeler ve yapılan kimi çalışmalar (Yılmaz ve diğ., 2011; Dayıoğlu ve Şeker, 2016), bu iddiayı desteklemektedir. Türkiye'de çocuk yoksulluğu yetişkin yoksulluğuna göre izleyen Şekil 1'de yer alan grafikte gösterildiği üzere daha yaygındır.

Şekil 1. Türkiye’de yıllara göre yoksulluk oranları-sosyal transferlerden sonra

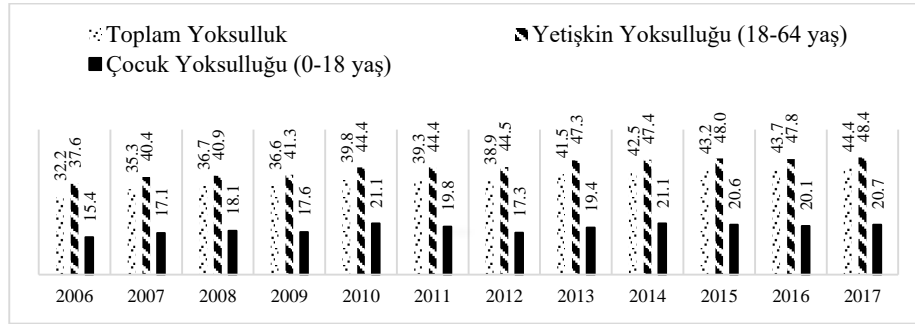
Şekil 1’de görüldüğü üzere çocuk yoksulluğu, toplam yoksulluktan ve yetişkin yoksulluğundan, istikrarlı olarak daha yüksek bir seyir izlemektedir. Toplam yoksulluk ve yetişkin yoksulluğu ile çocuk yoksulluğu arasındaki yoksulluk oranlarındaki bu boşluk, Türkiye’de özellikle kamu sosyal programlarıyla desteklenen sosyal koruma sisteminin çocukları yoksulluktan uzak tutmakta çok etkili olmadığını da en önemli göstergelerinden biridir.

Çocuk yoksulluğu üzerinde rol oynayan öncelikli etmenin yaşanılan hanehalkı ile ilgili değişkenler olduğu göz önüne alındığında, Türkiye’de yoksulluk riskiyle en fazla karşı karşıya olan çocukların yaşadıkları hanehalklarının birtakım ayırt edici özellikleri olduğunu söylemek olanaklıdır. Türkiye’de genel olarak bu ailelerde; aile boyutunun geniş ve aile geçiminin bir kişi tarafından üstlenildiği, küresel entegrasyona uyumun zor olduğu kurak, dağlık ve kırsal alanlarda ikamet edildiği, hanede tek ebeveynin olduğu, yakın zamanda kente göç etmiş oldukları, kayıt dışı ve geçici işlerde çalışılmasından dolayı düzenli bir gelire sahip olmadıkları, hanedeki yetişkinlerin eğitim düzeyinin genellikle düşük olduğu, ebeveynlerin işsiz ya da düşük ücretli işlerde çalıştıkları, ailede bakıma muhtaç kişi veya kişilerin olduğu görülmektedir (UNICEF Türkiye, 2006).

Hanehalkı ile ilgili etmenler dışında, çocuklar üzerinde önemli bir rol üstlenen diğer unsur yaşanılan ülkedeki hakim siyasi konjonktürün öncelikleridir. Bir devletin sosyal bir devlet olarak nitelendirilebilmesi beşerî sermayeye ve özellikle de toplumun en sınırlılığı olan (dezavantajlı) ve kırılğan kesimine yaptığı veya yapacağı yatırımlara bağlıdır. Bu dezavantajlı kesim içindeki en korumasız grupların içinde çocuklar da gelmektedir. Eğitim politikalarının başarılı olduğu ve çocuklara verilen önemin fazla olduğu ülkelerin kalkınması ve gelişmesi de daha olasıdır. Sözü edilen bu ülkelerde çocuklarda yoksulluk oranının, yetişkinlerdeki orana kıyasla daha düşük olduğunu da söylemek olanaklıdır. Ayrıca yetişkin yoksulluğu-genel yoksulluk ile çocuk yoksulluğu arasındaki boşluk, Türkiye’deki sosyal koruma sisteminin çocukları yoksulluktan uzak tutmakta çok etkili olmadığını göstermektedir. Takip eden Şekil

2’de Türkiye özelinde transferler öncesi ve sonrası çocuk yoksulluk oranları ve toplam yoksulluk oranlarının değişimi verilmiştir. Burada transferler öncesi duruma göre transferler sonrası yoksulluk oranlarının değişimi, uygulanan sosyal politika tasarımlarının başarısını göstermesi açısından önemli bir parametre olarak alınmaktadır.

Şekil 2. Türkiye’de sosyal transferlerin başarısı

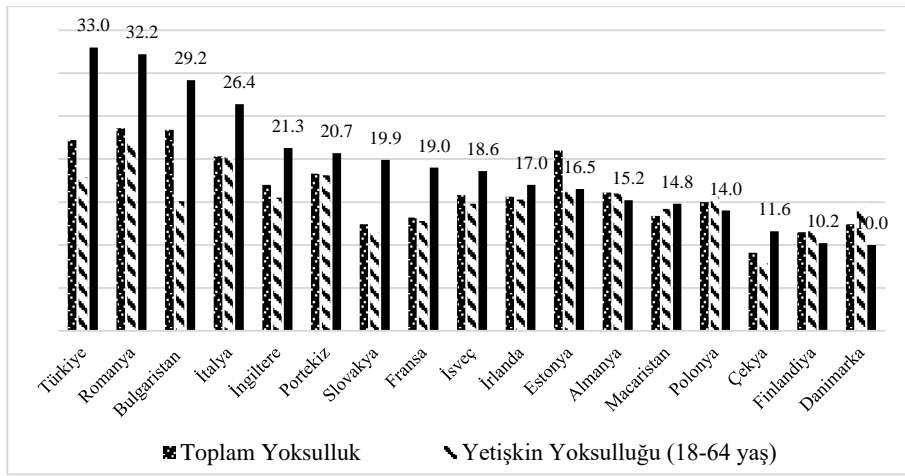
Yukarıdaki Şekil 2’de transferler öncesi ve sonrası durum için yoksulluk oranlarına ait veriler kullanılarak yoksulluğun ilgili kesim için hangi oranlarda azaldığı hesaplanmıştır. Bu hesaplamadaki temel amaç Türkiye’de uygulanan sosyal politikaların hangi kesimde ne kadar etkili olduğunu veya hangi kesimin öncelikli olarak dikkate alındığını görebilme. Grafikte de görüldüğü üzere temel alınan bütün yıllarda sosyal transferlerin başarısının (veya yoksulluğun azalma oranının) en düşük olduğu kesim çocuklardır. Yetişkinlere yönelik uygulanan sosyal politikaların başarısı ise tüm kesimlere karşı uygulanan politikaların başarısından daha yüksektir. Temel alınan yıllar için tüm kesimlerdeki sosyal politikaların başarısı/başarısızlığı genel olarak benzer eğilimlerle artış ve azalış göstermektedir. Bununla birlikte özellikle 2010 yılından sonra kamu harcamalarında yaşanan reel artışlara karşın yoksulluğun azaltılması daha sınırlı kalmıştır. Ancak grafiğin gösterdiği en önemli konu, Türkiye’de uygulanan yoksulluğu azaltma politikalarında çocuklara ilişkin programlara efektif olarak yeterince önem verilmediğidir.

Türkiye ve Avrupa Ülkelerinde Çocuk Yoksulluğunun Belirleyicilerinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi (Analizi)

Ülkemiz genç ve çocuk nüfusunun gerek sayısal gerekse de oransal olarak yüksek olduğu bir ülkedir. Bu yapı bir azalış eğilimine girmiş olsa da hâlâ bağımlı nüfus olarak çocukların oranı bir hayli yüksektir. Türkiye’de toplam nüfus içindeki çocuk nüfusu oranlarının trendi şöyledir; 1935: %45, 1945: %46.1, 1955: %45.3, 1965: %47.8, 1975: %47, 1985: %44.1, 2000: %35.2, 2017: %28.3 şeklindedir. Geleceğe yönelik öngörüler ise şöyledir; 2023: %27, 2030: %25.6, 2040: %23.3, 2060: %20.4. Özellikle Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında Türkiye’deki oranın bu ülkelere göre

gerek oransal gerekse de sayısal olarak belirgin biçimde daha fazla olduğu görülmektedir. Örneğin 2017 yılında Avrupa nüfusunun ortalama %18.7'si çocuklardan oluşuyorken Türkiye'de bu oran % 18.7'dir (TÜİK, Sosyal Koruma İstatistikleri, 2018).

Şekil 3'te 2017 yılında Türkiye ve Seçilmiş Avrupa ülkeleri için çocuk yoksulluğu, yetişkin yoksulluğu ve toplam yoksulluk oranları verilmiştir.

Şekil 3. Seçilmiş Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de yoksulluk oranları, 2017

Şekil 3'e göre seçilmiş ülkeler arasında Türkiye hem çocuk yoksulluğu oranı bakımından hem de çocuk yoksulluğunun diğer yoksulluk türlerinden daha fazla olması bakımından ilk sırada yer almaktadır. Çocuğa yönelik politikalar ve eğitim politikaları bakımından Finlandiya, Danimarka gibi daha başarılı ülkelerde ise bu farkın yetişkinlere göre çocuklar lehine açıldığı görülmektedir. Bu durumun hanelerin gelir düzeyi, eğitime katılım durumu, hanehalkının boyutu, yaşanan konutun olanakları ve mülkiyet durumu, sosyal transferlerin yönlendirilmesi ve başarısı, kadınların iş gücü piyasalarına katılımı gibi temelde birçok nedeni vardır.

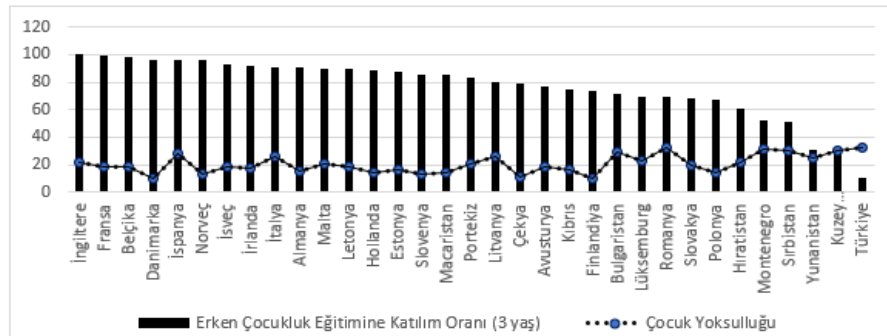
Bu kısımda Eurostat'tan elde edilen veriler kullanılarak Türkiye için çocuk yoksulluğunun çeşitli belirleyicileri /göstergeleleri seçilmiş Avrupa ülkeleri ile karşılaştırmalı biçimde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, bu belirleyiciler/göstergeleler önemli olduğu düşünülen beş temel ayrıma tabi tutularak ele alınmıştır. Bu temel belirleyiciler dışında, literatürde üzerinde durulan diğer belirleyiciler; göç, etnik köken, yaşanan ülkenin kalkınmışlık düzeyi, hakim siyasi konjonktürün öncelikleri ile sosyo-kültürel ve dini unsurları da içeren toplumsal yapı ve toplumsal ilişkiler bütünüdür. Bunlar; ebeveynlerin eğitim düzeyi ve erken

çocukluk eğitimi, gelir, hanehalkı yapısı/boyutu, konutun mülkiyet durumu ve konutun yapısı, sosyal transferlerin etkinliği ve kadın istihdamı ile ilgili belirleyicilerdir.

Eğitim. Bu bölümde eğitimin çocuk yoksulluğu ile ilişkisi, ebeveynlerin eğitime katılımı ve erken çocukluk eğitimi bağlamında ele alınmıştır.

Çocuk gelişimi için en önemli evrelerin başında erken çocukluk dönemi gelmektedir. Bu dönemdeki eğitim, çocukların bilişsel ve sosyal yeteneklerini ortaya çıkarması ve potansiyelinin farkına varabilmesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca söz konusu eğitimleri alan çocukların diğer kardeşlerine karşı daha iyi rol model özellikleri sergilemeleri, yetişkinlikte ise daha sorumluluk sahibi vatandaşlar ve daha iyi ebeveynler olma olasılıkları da yüksektir (Gaag ve Tan, 1998).

Şekil 4'te, erken çocukluk eğitimine katılım oranlarıyla çocuk yoksulluğu oranları karşılaştırılmaktadır. Grafikte erken çocukluk eğitimine katılım oranları üç yaş temel alınarak elde edilen veriler çerçevesinde verilmiştir. Bunun nedeni OECD'de eğitim üzerine yapılan bir çalışmada, erken çocukluk eğitimine girişte en az uygun yaştan "üç" olarak belirlenmesidir (OECD, 2013). Grafik incelendiğinde genel olarak erken çocukluk eğitimine katılımın düşük olduğu ülkelerde çocuk yoksulluğunun daha fazla olduğu görülmektedir.

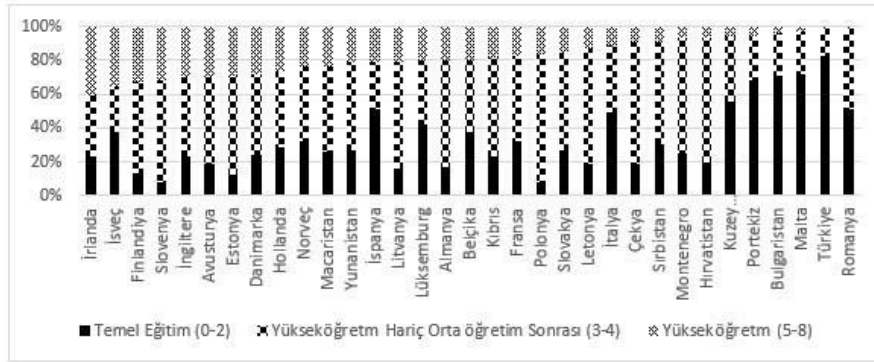

Şekil 4. Avrupa ülkeleri ve Türkiye’de erken çocukluk eğitimine katılım ve çocuk yoksulluğu, 2017

Bir ülkedeki çocuk yoksulluğunun hatta genel yoksulluğun dahi en önemli belirleyicilerinden biri ülke vatandaşlarının sahip olduğu eğitim düzeyidir. Yani ebeveynlerin eğitim geçmişinin çocukların akademik başarılarını etkilediği genel kabul gören bir konudur. Bu durumun temel nedeni; eğitilmiş ebeveynlerin, çocuklarının akademik başarılarını desteklemek için düşük eğitimli ebeveynlere göre çocuklarıyla ilişkilerinde birtakım farklı tutumlar benimseyebilmeleridir (Dekar, 2016). Örneğin eğitim düzeyi yüksek ebeveynler; çocuklarının ev ödevlerine yardımcı

olabilmekte, çocuklarının okula devamını izleyebilmekte, çocuklarının yetenekleri doğrultusunda gelecekte başarılı olabilecekleri mesleklere onları yönlendirebilmekte ve diğer fiziksel ve duygusal problemleriyle daha yakından ilgilenebilmektedirler. Bu bağlamda aşağıdaki grafiklerde çocuk yoksulluğunun en önemli belirleyicilerinden biri olarak ebeveynlerin eğitim düzeylerinin çocuk yoksulluğuna etkisi gösterilmeye çalışılmaktadır.

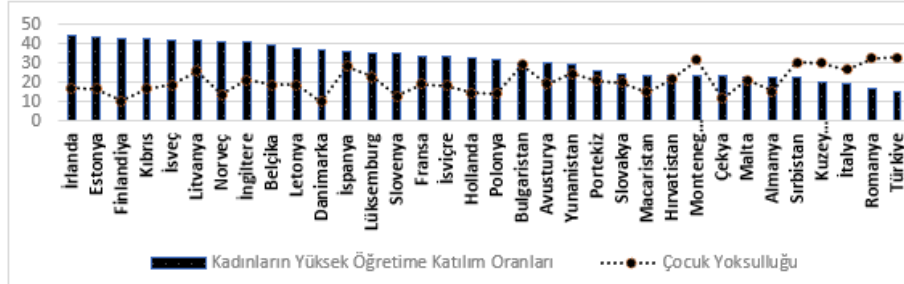
Şekil 5'te Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de ebeveynlerinin eğitime katılım düzeyine göre çocukların oransal dağılımı verilmiştir.

Şekil 5. Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de ebeveynlerinin eğitime katılım düzeyine göre çocukların oransal dağılımı, 2017

Şekil 5'ten görüleceği üzere seçili ülkelerde yaşayan yoksul çocukların çoğunluğunun, temel düzeyde eğitim alan ailelerde yer aldığı ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye'de yüksek öğretim düzeyinde eğitim alan ailelerin çocuklarındaki yoksulluk oranı ise %1'in altındadır. Bu durum ise Türkiye ve benzer ülkelerde çocuk yoksulluğunu azaltmada ebeveyn eğitiminin ciddi bir belirleyici olduğunu göstermektedir.

Sosyo-ekonomik düzeyi bakımından daha düşük bir konumda olan ailelerin çocukları, potansiyellerini ortaya çıkarma bakımından çoğunlukla sosyo-ekonomik statüsü yüksek ailelerin çocuklarına göre daha dezavantajlı bir konumdadırlar (Burger, 2009). Ayrıca çocukların akademik başarılarının ebeveynlerin sahip olduğu sosyo-ekonomik etkenlerden eğitim düzeyleri ile yakından ilişkili olduğu ancak bu ilişkilerin farklı toplumsal yapılarda farklılık gösterdiği açıktır (Davis-Kean, 2005). Ancak üzerinde durulması gereken bir diğer konu, genel olarak ebeveynlerin eğitim düzeyinin yanında, daha özel de kadınların eğitim düzeyidir. Şekil 6'da bu durum gösterilmektedir.

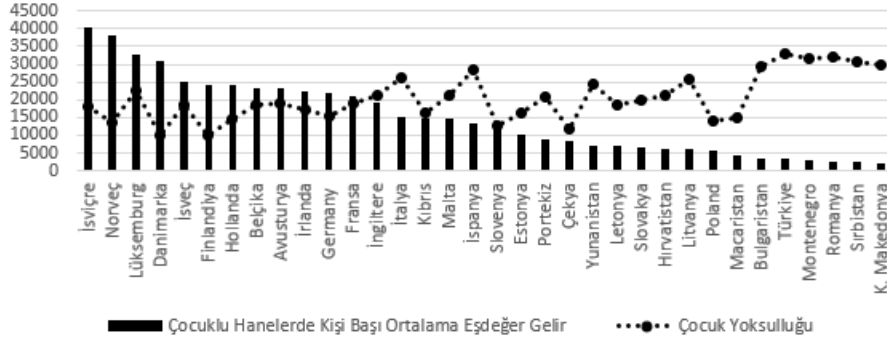

Şekil 6. Avrupa ülkeleri ve Türkiye’de kadınların yükseköğretime katılımı ve çocuk yoksulluğu, 2017

Benzer şekilde, kadınların yükseköğretime katılımı ve çocuk yoksulluğu arasında da tamamen doğrusal olmasa da anlamlı bir ilişki yukarıdaki bulgular çerçevesinde belirlenmiştir. Kalkınmış toplumları diğerlerinde ayıran konuların en önemlilerinden bir diğeri ise toplumdaki kadınların eğitim düzeyidir. Kadının anne ve eş rollerinin daha fazla ön planda olduğu az gelişmiş ülkelerde, kadınların eğitim düzeyi de gelişmiş ülkelere göre daha düşüktür. Bunun bir sonucu olarak, bu gibi ülkelerde yoksulluk riski altında yaşayan çocukların oranının daha fazla olduğunu söylemek olanaklıdır.

Hanehalkı Geliri. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çözülmesi gereken ciddi bir sorun olan yoksulluk ve gelir eşitsizliği toplumun pek çok kesimini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Özellikle kişi başı gelirin düşük düzeylerde olduğu ve gelirin daha eşitsiz dağıldığı toplumlarda, kırılgan kesimler başta olmak üzere yoksulluk, bir bütün olarak toplumun geniş kesimlerine yayılmaktadır. Aşağıdaki grafiklerde, Avrupa ülkeleri ve Türkiye’de gelir ile ilgili kimi belirleyiciler çocuk yoksulluğuyla ilişkilendirilerek gösterilmektedir.

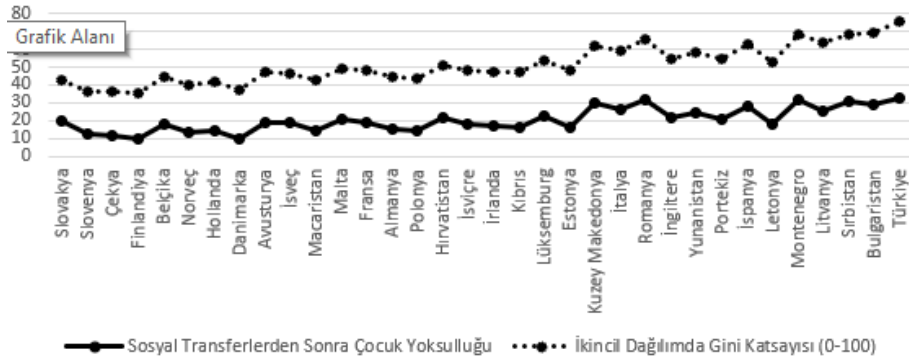
Şekil 7’de Avrupa ülkeleri ve Türkiye için çocuklu hanelerde kişi başı ortalama eşdeğer gelir ve transferler sonrası çocuk yoksulluğu oranları karşılaştırmalı bir şekilde verilmiştir.

Şekil 7. Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de çocuklu hanelerde kişi başı ortalama eşdeğer gelir (euro) ve çocuk yoksulluğu, 2017

Şekil 7'deki grafikte yer alan ülkeler, bağımlı çocuğu olan hanelerde kişi başı ortalama gelire göre (büyükten küçüğe) sıralanmıştır. Çocuk yoksulluğunun en önemli belirleyicilerinden biri olarak gelir düzeyinin, genel olarak daha düşük olduğu ülkelerde çocuk yoksulluğunun daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın, kişi başı ortalama eş değer gelirin düşük olduğu bu ülkelerde çocuk yoksulluğu oranları oldukça yüksektir. Bu durumdan sapmaların gözlemlendiği ülkelerde, bu durumun olası nedeni çocuk yoksulluğunu belirleyen diğer başka etmenlerin devreye girmiş olması olabilir.

Şekil 8'de ise, ikincil dağılım için gelir eşitsizliğindeki bozukluğu yansıtan Gini Katsayısı ve sosyal transferlerden sonraki çocuk yoksulluğu karşılaştırılmıştır.

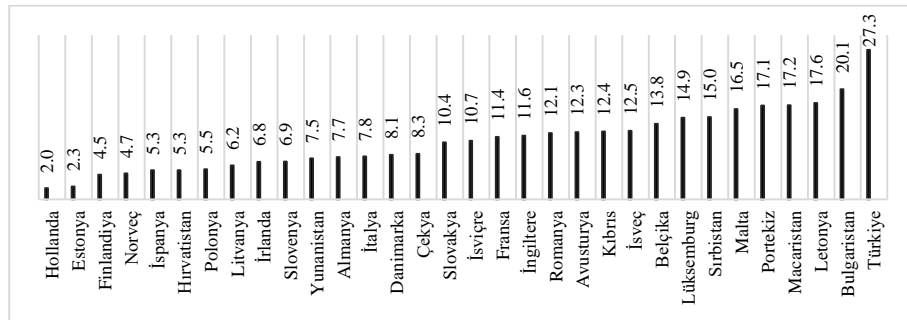
Şekil 8. Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de gelir eşitsizliği ve çocuk yoksulluğu, 2017

Şekil 8’de ülkelerin Gini Katsayılarına göre sıralandığı (küçükten büyüğe) grafikte, seçilen ülke örnekleri içinde bu katsayının en yüksek olduğu ülke olan Türkiye’de, çocuk yoksulluğunun da daha yüksek olduğu görülmektedir. Grafik dikkatlice incelendiğinde dikkat çeken bir diğer konu ise, çocuk yoksulluğu ve Gini Katsayısı arasındaki paralellik eğilimidir (trendidir). Yani gelir eşitsizliklerinin daha fazla/az olduğu ülkelerde, çocuk yoksulluğu da daha yüksek/düşük bir yapı göstermektedir.

Konut içi Yoksunluklar, Konutun Mülkiyet Durumu ve Hanehalkı Büyüklüğü. Yoksulluk sınırı altında bulunan hanelerin içinde bulunduğu durumun aynı zamanda çocuklarının da içinde bulunduğu durum olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, konutun mülkiyeti ve yapısının (konut içi kolaylıklar vb.) çocuk yoksulluğunun önemli bir belirleyicisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaşanılan konutun mülkiyeti ve yapısı; ebeveynlerin gelir düzeyi ile doğrudan, eğitim düzeyleri ile ise dolaylı yoldan ilişkilidir (Haurin, Parcel ve Haurin, 2002; Vandivere ve diğ., 2006).

Ancak ne var ki konut standartlarının kişisel olarak çocukların yaşam şanslarına ve bunun sonucunda daha geniş anlamda bir bütün olarak toplumsal maliyetlerine karşın kamu politikaları, konuya şaşırtıcı bir şekilde çok az dikkat çekmektedir. Oysa günümüzde çocuk yoksulluğunun ve mahrumiyetinin önemli bir boyutu olarak konut içi ciddi yoksunluklar sonucunda; yüz binlerce çocuk rahatça uyuyabilecekleri bir yataktan, yeterli oda sayısı olmadığı için gerekli hijyen ve mahremiyetten, gerek sağlıkları gerekse akademik başarıları için önemli olan güneş alan bir yaşam alanından yoksundurlar (Harker, 2006). Konutların bazılarında elektriğin olmayışı veya maliyetleri karşılayamama durumlarından dolayı sık kesintiler, ek olarak çocuğun çalışabileceği sessiz aydınlık bir çalışma ortamının olmayışı da çocuğun akademik başarısı üzerinde olumsuz etkilere sahip öğelerdendir (Jack, 2000).

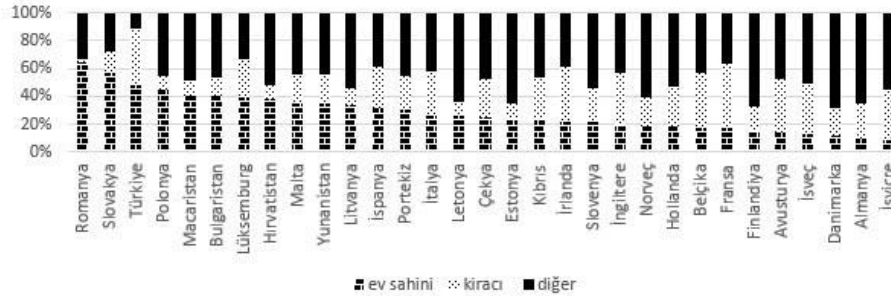
Şekil 9’da ise çocuk yoksulluğunun boyutu daha farklı bir açıdan ele alınmaktadır. Akademik başarı ve genel sağlık açısından önemli bir etken olarak yeterince güneş almayan bir konutta yaşadığı düşünülen yoksul çocukların oranı verilmektedir.

Şekil 9. Avrupa ülkeleri ve Türkiye’de güneş almayan bir konutta yaşayan çocukların oranı, 2017

Şekil 9'a göre yoksul çocukların oranının en düşük olduğu ülkeler daha önceki verilerle paralel olarak, bazı istisnalar dışında, yine eğitim düzeyinin ve kalkınmışlığın yüksek olduğu ülkelerdir.

Şekil 10'da Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de bağımlı çocuğu olan yoksul hanelerde konutun mülkiyet durumu verilmiştir.

Şekil 10. Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de bağımlı çocuğu olan yoksul hanelerde konutun mülkiyet durumu, 2017

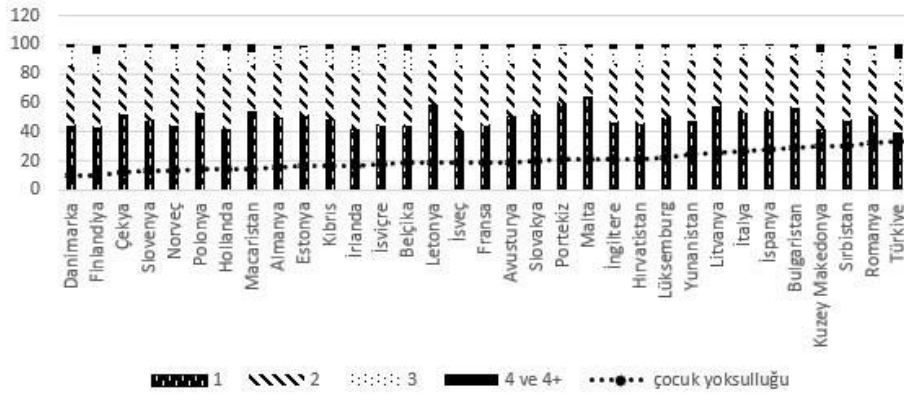
Şekil 10'da başta Romanya, Türkiye gibi ülkelerde olmak üzere, bağımlı çocuğu olan yoksul hanelerin büyük bir kısmının ev sahibi olduğunu görmekteyiz. Bu durumun olası nedenleri; kırsal alandaki yoksulluğun ve de ev sahipliğinin fazlalığı, geliri yüksek olsa bile kimi ebeveynlerin işlerinden dolayı sabit bir mülke geçmek istememesi veya aslında çocukların yaşam standartlarını artırmaya dönük ayrılması gereken gelir paylarının ailenin ev, araba gibi ortak gereksinimlerini karşılamak için kullanılıyor olmasıdır (Yılmaz ve diğ., 2011).

Çocuk yoksulluğunun belirleyicilerine/göstergelerine ilişkin yapılan diğer ayırım beşerî etkenlerle ilgili öğeleri içermektedir. Burada hanehalkının yapısına ilişkin yapılan ayrımlar; hanedeki ebeveynler, diğer yetişkinler ve çocuklar üzerinden sınıflandırılmaktadır. Hanehalkı boyutunun çocuk yoksulluğuna etkisi, her ülkede ve her durumda geçerli olmasa da çoğunlukla olumsuzdur. Yani beşerî sermaye ve hanehalkı boyutu arasında genel anlamda negatif yönlü bir ilişki vardır/bulunmaktadır (Becker, Murphy ve Tamura, 1990).

Hanehalkı yapısına ilişkin bir özellik olarak, hanedeki ebeveyn sayısı da çocuk yoksulluğu üzerinde belirleyici bir öğe olarak ele alınmaktadır. Hanehalkı tipi arasında sadece anne ve babadan oluşan iki ebeveynli hanelerde çocuk yoksulluğunun diğer hanehalkı tiplerine göre daha az olduğu, yalnız annelerden oluşan tek ebeveynli hanelerde ise çocuk yoksulluğunun genel olarak en yüksek düzeyde olduğu ortaya konmuştur (Bradbury ve Jäntti, 1999). Ayrıca tek ebeveynli ailelerde yaşayan çocukların genel olarak akademik başarıları akranlarına göre daha düşük; duygusal, psikolojik ve davranışsal soruları deneyimleme oranları ise daha yüksek düzeydedir (Carlson ve Corcoran, 2001).

Hanehalkı boyutunun etkisi söz konusu olduğunda dikkate değer konulardan biri hanedeki çocuk sayısıdır. Özellikle bakıldığında, çocuk sayısının fazla olduğu haneler ile hanede yaşayan yetişkinlerin eğitim düzeyinin düşük olduğu durumlarda karşılaşılmaktadır. Yani kısaca, eğitim düzeyi çoğunlukla en düşük kesim olan yoksul aileler uygun bir aile planlaması yapamamakta ve sefaletin kuşaklar boyu süreceği nesiller yetiştirmektedirler (Lipton ve Ravallion, 1993; Becker ve Lewis, 1973). Aşağıda yer alan Şekil 11’de bu durum gösterilmektedir.

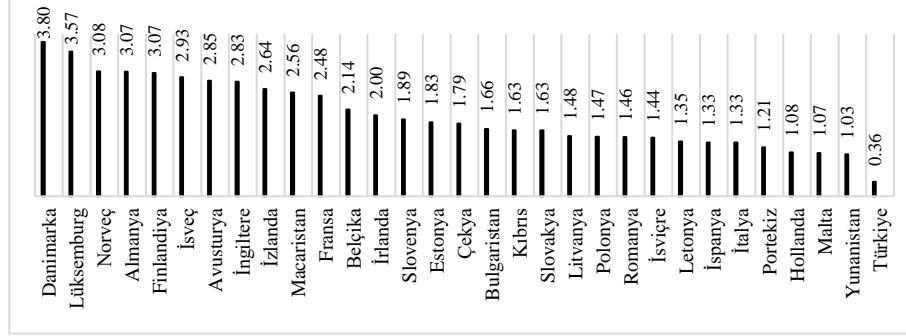

Şekil 11. Avrupa ülkeleri ve Türkiye’de hanelerdeki çocuk sayısı ve çocuk yoksulluğu, 2017

Yukarıda hanelerdeki çocuk sayısı ile çocuk yoksulluğu arasındaki ilişki gösterilmektedir. Grafikte yer alan ülkeler çocuk yoksulluğu oranlarına göre (küçükten büyüğe) sıralanmıştır. Buna göre hanelerdeki çocuk sayısının fazla olduğu ülkelerde genel olarak çocuk yoksulluğunun daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sosyal Transferler. Çoğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede öncelikle, hane gelirine yönelik sosyal politikalar hükümetlerin öncelikli hedeflerinin başında ortaya çıkmaktadırlar. Yani beklenildiği üzere refahı artırmaya yönelik politikaların yaygın olarak benimsendiği ve bu hizmetler için ayrılan gelir payının daha yüksek oranlarda olduğu ülkelerde yaşayan çocuklardaki yoksulluk daha düşük bir düzeydedir (Bradshaw ve diğ., 1993; Bradbury ve Jantti, 1999).

Yoksulluk çözümlerinde (analizlerinde) kullanılan yoksulluk tanımları ise genel olarak, transferler öncesi ve sonrası yoksulluk oranları olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu bağlamda transferler öncesi ve sonrası durumda, transferlerin yönlendirildiği kesimdeki yoksulluk oranındaki farklılaşmanın/azalmanın oransal olarak fazlalığı transferlerin başarısı ve hangi kesimlerin hükümet politikalarında önceliğe sahip olduğu hakkında fikir vermektedir. Şekil 12’deki grafikte Avrupa ülkeleri ve Türkiye’de aile ve çocuğa yapılan sosyal koruma yardımlarının GSYH’lerine oranları verilmiştir.

Şekil 12. Aile ve çocuğa yapılan sosyal koruma harcamalarının GSYH'ye oranlarının Avrupa ülkeleriyle karşılaştırılması (2006-2017 ortalamaları)

Şekil 12'de yer alan grafikte Avrupa ülkeleri ve Türkiye için aile ve çocuğa yapılan sosyal koruma harcamalarının GSYH'ye oranlarının, 2006-2017 yılları ve arasındaki yıllar için ortalamaları alınmıştır. Çocuk yoksulluğunun, yetişkin yoksulluğu başta olmak üzere yoksulluğun diğer türlerinden daha düşük olduğu ülkelerde bu ortalama oranın Türkiye'ye göre bir hayli yüksek olduğu görülmektedir. Buradan çıkan sonuç Türkiye'de, aile ve çocuğu korumaya yönelik yapılan birincil sosyal koruma harcamalarının Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında, yeterince önem verilen bir politika önceliği olmadığıdır. Dolayısıyla aile ve çocuğa yapılan yardımlara verilen önceliğin Avrupa ülkelerine göre daha geri planda olmasının da bir sonucu olarak sosyal transferlerin çocuk yoksulluğunu azaltmadaki başarısı da diğer Avrupa ülkelerine göre genel olarak daha düşüktür. Tablo 1'de bu durum Eurostat verileri üzerinden incelenmiştir.

Tablo 1

Avrupa Ülkelerinde Yetişkin ve Çocuk Yoksulluğu (Eşdeğer Fert Ölçeği Medyanın %60'nın altındaki kesim, 2017)

	Çocuk Yoksulluğu (0-18 yaş)			Yetişkin Yoksulluğu (18-64 yaş)		
	Önce*	Sonra**	%▲***	Önce	Sonra	%▲
Belçika	32.6	18.4	43.6	32.7	15.1	53.8
Bulgaristan	41.8	29.2	30.1	33.3	18.9	43.2
Çekya	21.6	11.6	46.3	22.7	7.9	65.2
Danimarka	22.3	10.0	55.2	30.7	14.3	53.4
Germany	31.3	15.2	51.4	28.7	16.0	44.3
Estonya	32.1	16.5	48.6	28.4	16.2	43.0
İrlanda	39.8	17.0	57.3	34.5	15.3	55.7
Yunanistan	36.0	24.5	31.9	42.2	21.7	48.6
İspanya	36.3	28.3	22.0	36.2	21.7	40.1

(devam ediyor)

Tablo 1 (devam)

	Çocuk Yoksulluğu (0-18 yaş)			Yetişkin Yoksulluğu (18-64 yaş)		
	Önce*	Sonra**	%▲***	Önce*	Sonra**	%▲
Fransa	37.0	19.0	48.6	34.3	12.8	62.7
Hırvatistan	35.1	21.4	39.0	33.3	16.9	49.2
İtalya	35.3	26.4	25.2	34.1	20.3	40.5
Kıbrıs	29.0	16.5	43.1	29.0	14.2	51.0
Letonya	31.7	18.4	42.0	29.5	17.5	40.7
Litvanya	39.6	25.7	35.1	30.9	18.8	39.2
Lüksemburg	39.3	22.8	42.0	40.6	18.8	53.7
Macaristan	45.7	14.8	67.6	35.4	14.2	59.9
Malta	30.3	21.2	30.0	26.3	13.2	49.8
Hollanda	23.5	14.4	38.7	26.4	13.8	47.7
Avusturya	40.2	19.1	52.5	31.4	13.5	57.0
Poland	37.5	14.0	62.7	35.8	15.6	56.4
Portekiz	29.0	20.7	28.6	34.4	18.1	47.4
Romanya	45.7	32.2	29.5	37.8	21.9	42.1
Slovenya	27.8	12.8	54.0	32.5	12.6	61.2
Slovakya	35.3	19.9	43.6	28.1	11.5	59.1
Finlandiya	31.8	10.2	67.9	31.5	11.6	63.2
İsveç	35.4	18.6	47.5	30.9	14.8	52.1
İngiltere	42.4	21.3	49.8	30.4	15.5	49.0
Norveç	31.8	13.7	56.9	30.5	13.0	57.4
İsviçre	30.8	18.0	41.6	25.5	11.9	53.3
Montenegro	43.6	31.7	27.3	41.5	22.5	45.8
Makedonya	42.2	29.9	29.1	33.5	21.1	37.0
Sırbistan	43.1	30.5	29.2	44.3	25.7	42.0
Türkiye	41.6	33.0	20.7	34.7	17.9	48.4

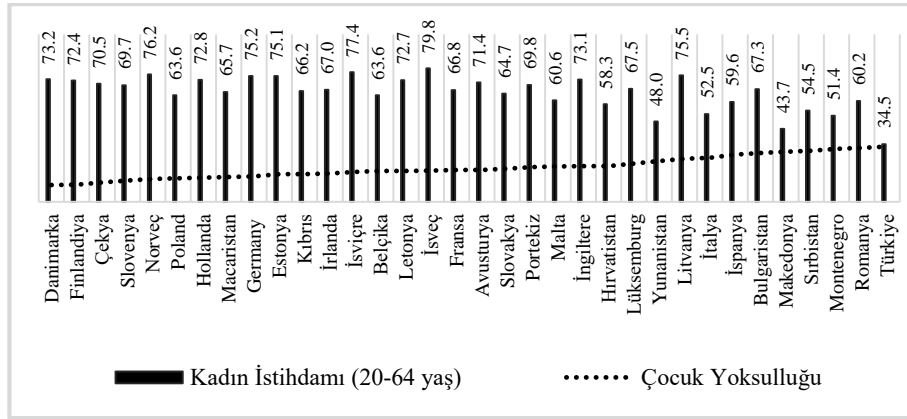
Açıklama: * Sosyal transferlerden önceki yoksulluk oranlarını, **sosyal transferlerden sonraki yoksulluk oranlarını ve ***sosyal transferlerin yoksulluğu azaltma oranlarını yani sosyal transferlerin başarısını göstermektedir. Kaynak: Eurostat (2020).

Tablo 1’de Avrupa ülkeleri ve Türkiye’de sosyal transferler öncesi ve sosyal transferler sonrası, çocuk yoksulluğu, yetişkin yoksulluğu ve sosyal transferlerin söz konusu yoksulluk oranlarını azaltmadaki başarı oranlarına yer verilmiştir. Sosyal transferlerin yoksulluğu azaltmadaki başarısı, sosyal transferlerin olmadığı duruma göre sosyal transferlerden sonraki durumda yoksulluğun azalış oranı üzerinden hesaplanmaktadır. Tablo incelendiğinde, sosyal transferlerin çocuk yoksulluğunu azaltmada en başarılı olan ülkenin Finlandiya olduğu, buna karşın en başarısız ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, örneğin sosyal transferler öncesi çocuk yoksulluğu, Bulgaristan, Macaristan, Romanya, İngiltere, Montenegro, Makedonya ve Sırbistan’da, Türkiye’ye göre daha yüksek olmasına karşın, uygulanan sosyal politikalarla çoğunlukla etkin bir şekilde azaltılabildiği görülmüştür. Tablonun sağında yer alan yetişkin yoksulluğu verileri incelendiğinde ise Türkiye’nin yetişkin yoksulluğu ile mücadele konusuna, çocuk yoksulluğuna göreli olarak çok daha fazla

önem verdiği ve sosyal politikaların da yetişkin yoksulluğu konusunda daha etkin işlediği görülmektedir. Oysa çocuk yoksulluğu politikalarının en başarılı ülke olduğu Finlandiya'da, sosyal politikaların başarısı yetişkin yoksulluğunda da yüksek olmasına karşın çocuklara yönelik politikalarda daha fazla başarı sağlandığı görülmektedir.

Bu durum Türkiye başta olmak üzere bazı ülkelerde sosyal transferlerin tasarımında ve hedef kitleye ulaşma noktasında bir etkinlik sorunlarıyla karşı karşıya kalındığına işaret etmektedir. Bu doğrultuda özellikle yoksulluk sınırının altında bulunan çocuklara yönelik sosyal yardımların, yoksulluk ile mücadelede istenilen etkinlik düzeyine ulaşılabilmesi için kimi yapısal sorunların varlığını belirlemek bu politikaların başarısı açısından oldukça önemlidir.

Kadın İstihdamı. Çocuk yoksulluğu konusunda belirleyici olabileceği düşünülen bir diğer konu ise kadınların çalışma yaşamında yer alıp almamasıdır. Kadınların anne ve eş rollerinin yanında, işgücü piyasasının bir bileşeni olması başta hanenin gelir düzeyini artırmak olmak üzere pek çok açıdan çocuk refahı için oldukça önemlidir. Kadınların işgücü piyasasına katılımını teşvik edici uygulamalar çocuk yoksulluğuyla mücadelede de oldukça önemlidir. Bu doğrultuda bugün bakıldığında, Avrupa istihdam stratejisinin de önemli bir ögesi olarak kadın istihdamını özendirilmenin ve kadınların işgücü piyasasına katılabilmelerinin en önemli bileşeni olarak çocuk bakım hizmetlerinin artırılması gerektiği konusu üzerinde durulmaktadır (Eurostat, 2004, s. 16). Şekil 13'te kadın istihdamı oranları, çocuk yoksulluğu verileriyle ilişkilendirilerek verilmiştir.

Şekil 13. Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de kadın istihdamı ve çocuk yoksulluğu, 2017

Şekil 13'te yer alan grafikte tamamen doğrusal bir ilişki olmasa da genel olarak kadın istihdamının yüksek olduğu ülkelerde çocuk yoksulluğu oranlarının düşük olduğunu söylemek olanaklıdır. Yani kadın istihdamını da çocuk yoksulluğunun bir

bileşeni olarak görmek olanaklıdır. Bu yüzden devletler kadın istihdamını destekleyecek uygulamalarla da çocuk yoksulluğunu ve hatta bir bütün olarak genel yoksulluğu asgari düzeye indirebilirler. Bununla birlikte kadın istihdamının yüksek olup çocuk yoksulluğunun da yüksek olduğu ülkelerin varlığı burada sosyal transfer ve yardımların bu yönlü tartışılması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Özetle bu çalışma kapsamında şu genel değerlendirmeleri yapmak olanaklıdır:

- **Eğitim (Erken Çocukluk Eğitimi ve Ebeveynlerin Eğitim Düzeyi):** *Avrupa Ülkeleri:* Erken çocukluk eğitimine katılım ile çocuk yoksulluğu arasında genel anlamda negatif yönlü bir ilişki mevcut (sıpmaların olduğu ülkeler; İtalya, İspanya, Çekya, Finlandiya gibi ülkelerdir) ve ebeveynlerin eğitim düzeyi ile olan ilişkinin yönü de negatiftir. *Türkiye:* Gerek erken çocukluk eğitimine katılım gerekse ebeveynlerin eğitim düzeyi ile çocuk yoksulluğu arasında negatif yönlü bir ilişki vardır. *Genel sonuç:* Erken çocukluk eğitimine katılımın yaygın olduğu ülkelerde çocuk yoksulluğu oranları görece daha düşüktür. Ebeveynlerin eğitim düzeyi için bakıldığında ilişkinin yönü negatif olmasına karşın bazı farklılıklar söz konusudur. Türkiye, Romanya, Bulgaristan gibi çocuk yoksulluğunun yüksek olduğu ülkelerde bu negatif yönlü ilişki daha belirginken İrlanda, İsveç, Finlandiya gibi ülkelerde bu negatif yönlü ilişkinin zayıfladığı görülmektedir. Ayrıca kadınların anne ve eş rollerinin daha fazla ön planda olduğu ülkelerde kadınların yüksek öğretime katılım oranlarının düşük olduğu görülmüştür.
- **Hanehalkı Geliri:** *Avrupa Ülkeleri:* İlişkinin yönü genel olarak negatif (Ancak İtalya, İspanya, Çekya, Polonya ve Macaristan'da görece olarak ilişkinin daha düşük olduğu görülmektedir.) *Türkiye:* İlişki negatif yönlü ve Avrupa ortalamasından çok daha yüksektir. *Genel sonuç:* Genel olarak kişi başı ortalama eşdeğer gelirin düşük olduğu çocuklu hanelerin olduğu ülkelerde çocuk yoksulluğu oranları daha fazladır. Ayrıca ülkelerde eşitsizliğin bir göstergesi olarak sosyal transferler sonrası Gini Katsayısının yüksekliği ile çocuk yoksulluğu arasında da aynı yönlü yüksek bir ilişki bulunmaktadır.
- **Konut içi Yoksunluklar, Konutun Mülkiyet Durumu ve Hanehalkı Büyüklüğü:** *Avrupa Ülkeleri:* Konut içi yoksunluklar ile çocuk yoksulluğu arasındaki ilişkinin yönü pozitifdir. Yoksul çocukların yaşadığı haneler çoğunlukla ailenin mülkü değildir. Hanehalkı boyutu ve çocuk yoksulluğu arasındaki ilişkinin yönü pozitifdir. *Türkiye:* Konut içi yoksunluklar ile çocuk yoksulluğu arasındaki ilişki pozitif yönlüdür ve yoksul hanelerde çocukların yaşadıkları ev ailenin mülküdür. Hanehalkı boyutu ile pozitif yönlü bir ilişki vardır. *Genel sonuç:* Konut içi yoksunluklardan kişi başı oda sayısı ve

konutun güneş alıp almama ölçütleri, çocukların akademik başarıları üzerinde belirleyici olmaları bakımından önemlidir. Konutun mülkiyet durumu: Çocuk yoksulluğunun fazla olduğu ülkelerde ev sahipliği oranının yüksek olduğu görülmüştür. Hanehalkı boyutunun artışı ise çocuk yoksulluğunu artırmaktadır.

- **Sosyal Transferler:** *Avrupa Ülkeleri:* İlişkinin yönü büyük ölçüde negatiftir. (Ancak sapmanın gözlemlendiği ülkeler vardır: Bulgaristan, Romanya, İsviçre, Hollanda, Malta gibi.) *Türkiye:* Türkiye’de ilişkinin yönü negatiftir. 2017 yılı verilerine göre aile ve çocuğa yapılan sosyal transferlerin en düşük olduğu çocuk yoksulluğunun ise en fazla olduğu ülkedir. *Genel sonuç:* Sosyal transferler sonrası durumda, transferlerden önceki duruma göre çocuk yoksulluğundaki azalma oranının en düşük olduğu ülke Türkiye’dir. Buna karşın çocuk yoksulluğunun göreceli olarak düşük olduğu ülkelerde, yoksulluğu azaltmaya dönük politikalarda çocuklardan ziyade yetişkinlere öncelik verildiği görülmektedir.

Kadın İstihdamı: *Avrupa Ülkeleri:* İlişkinin yönü negatiftir (En belirgin sapmanın görüldüğü ülke ise Litvanya’dır.) *Türkiye:* Kadın istihdamının en düşük olduğu ülkedir. *Genel sonuç:* İş gücüne katılan kadınların büyük ölçüde çocuklarına sunacakları olanaklar da artacağı için bu durumun çocuk yoksulluğu üzerinde anlamlı bir etkisi görülmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Küresel, ulusal ve toplumsal düzeyde bir kamusal politika sorunu olarak ele alınan yoksulluk, toplumun kırılğan ve sınırlılığı olan (dezavantajlı) kesimlerini özellikle çocukları çok daha derinden etkilemektedir. Yoksulluğun ortadan kaldırılabilmesi için göz önünde bulundurulması gereken en önemli konu ise yoksulluk göstergelerinin ve yoksulluğun belirleyicilerinin belirlenmesi politika ve programların bu doğrultuda uygulanmasıdır. Özel gereksinimleri ve yaşam koşulları göz önünde bulundurulduğunda, çocuklara yönelik yoksulluk tanımları ve ölçümleri geliştirmenin, bunu yaparken de çocuk yoksulluğunun başta yetişkin yoksulluğu olmak üzere yoksulluğun diğer türlerinden ayrılması özellikle kamu sosyal programları açısından önemlidir. Bu doğrultuda hazırlanan bu çalışmada çocuk yoksulluğunun belirleyicileri olarak hanehalkı geliri, eğitim (özellikle erken çocukluk eğitimi ve ebeveynlerin eğitim düzeyi), konut içi yoksulluklar-konutun mülkiyet durumu-hanehalkı büyüklüğü, sosyal transferler ve kadın istihdamı alınmıştır.

Bunun yanında Eurostat’tan elde edilen veriler incelendiğinde, gerek sosyal transferler öncesi gerekse sosyal transferler sonrası Türkiye’nin, Avrupa bölgesinde çocuk yoksulluğu oranlarının en yüksek olduğu ilk üç ülke arasında yer aldığı görülmektedir. Çocuk yoksulluğuna ilişkin birincil dağılımdaki sorunların, ikincil dağılım sonucunda hâlâ çözülmemiş olması bu konudaki politikaların sınırlılığına ve

önemli bir temsiliyet sorununa işaret etmektedir. Ayrıca çocuklardaki yoksulluk oranının, yetişkin yoksulluğu ve genel yoksulluk düzeyleriyle karşılaştırıldığında da belirgin biçimde daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Karşılaştırmalı grafiklerden ve çözümlenmelerden (analizlerden) çıkan sonuçlara göre çocuk yoksulluğuna yönelik yapılan çalışmalar ve tartışmalarla benzer olarak, çocuk yoksulluğuyla mücadelede özellikle eğitim ve iş gücü piyasasına odaklanılmasının, çocuklardaki yoksulluk sorununun azaltılması noktasındaki en önemli adımlar olduğunu söylemek olanaklıdır.

Ayrıca dikkat çeken bir diğer konu, yoksul çocuklarının ebeveynlerinin eğitim düzeyinin düşüklüğüdür. Yoksul çocukların ebeveynleri için eğitim düzeyinin en düşük olduğu ülkeler sırasıyla Romanya ve Türkiye'dir. Türkiye'de çocukların akademik başarılarını ve sosyal gelişimlerini etkileyecek olan konut içi olanaklarda medyan gelirin %60'ının altındaki kesim için oldukça kısıtlı görünmektedir. Tüm bunlara ek olarak, kadın istihdamı da temel alınan diğer bütün ülkelere göre Türkiye'de oldukça düşüktür. Sonuç olarak, çocuk yoksulluğunu azaltmaya dönük uygulanacak olan veya uygulamadaki politika ve programların bu eksikler göz önünde bulundurularak tamamlanması oldukça önemlidir.

Özetle belirtmek gerekirse, Avrupa'da çocuk yoksulluğunun en yüksek olduğu ülkelerden biri olan Türkiye'nin çalışma kapsamında öne çıkan belirleyicilere ilişkin ülke ortalamalarının gerisinde olduğunu söylemek olanaklıdır. Örneğin çocuklu hanelerde ortalama kişi başı eşdeğer gelirin, Romanya, Makedonya gibi ülkelerle birlikte oldukça düşük bir düzeyde olduğu görülmektedir. Sosyal transferlerden sonra çocuk yoksulluğunun en yüksek olduğu Türkiye, ikincil dağılımda Gini katsayısının en bozuk olduğu ülkedir.

Çocuklara yönelik olarak uygulanan sosyal politikaların başarısı ise, transferler öncesi ve sonrası çocuk yoksulluğu oranlardaki azalmanın boyutuna bakılarak anlaşılabilir. Bu çerçevede bakıldığında sosyal transferler sonrası durumda, transferlerden önceki duruma göre çocuk yoksulluğundaki azalma oranının en düşük olduğu ülke Türkiye'dir. Bu durum Türkiye'de çocuklara yönelik olarak uygulanan sosyal transferlerin hedef kitleye ulaşmada görece olarak başarısız olduğunu ve bu konuya politika oluşturma ve uygulama sürecinde önceliğin verilmediğini göstermektedir. Bu olumsuz sonucu destekler nitelikte, 2017 yılı verilerine göre Avrupa bölgesinde aile ve çocuğa yönelik sosyal koruma yardımlarının GSYİH'deki paylarına bakıldığında %0.36 gibi bir oranla en düşük durumda olan ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Bu durum, uygulanacak politikalarda çocuklara yönelik programların bütçe sürecinde ön plana çıkarılma gereksinimini belirgin bir şekilde hissettirmektedir.

Bu noktada söylenecek son söz, kısa vadede sadece "çocuk yoksulluğu" diye ele alınan sorun, uzun vadede yetişkin yoksulluğunun en önemli habercisi ve belirleyicisidir. Bu bağlamda toplumdaki yoksulluk döngülerini kırmaya çocuklardan başlamak, yoksulluğu ve eşitsizliği azaltma çalışmalarında atılabilecek en akıllıca adımdır. Böylelikle söz konusu toplumda sadece eşitsizlik ve yoksulluk azalmayacak, bir bütün olarak toplumsal refahın sağlanmasının da önü açılacaktır.

Kaynakça

- Becker, G. S., and Lewis, H. (1973). On the Interaction between the Quantity and Quality of Children. *Journal of Political Economy*, 81(2), 279-288. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/1840425?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Becker, G. S., Murphy, K., and Tamura, R. (1990). Human Capital, Fertility, and Economic Growth. *Journal of Political Economy*, 98(5), 12-37. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Robert_Tamura/publication/5191389_Human_Capital_Fertility_and_Economic_Growth/links/00b495182360dc76bb000000/Human-Capital-Fertility-and-Economic-Growth.pdf
- Bradbury, B., and Jäntti, M. (1999). Child Poverty across Industrialized Nations. *Economic and Social Policy Series No.71*. Retrieved from <https://www.lisdatacenter.org/wps/liswps/205.pdf>
- Bradshaw, J., Ditch, J., Holmes, H., and Whiteford, P. (1993). A Comparative Study Of Child Support in Fifteen Countries. *Social Policy Research Unit, University of York*, 2(3), 255-271. doi: <https://doi.org/10.1177/095892879300300402>
- Burger, K. (2009). How Does Early Childhood Care and Education Affect Cognitive Development? An International Review of the Effects of Early Interventions for Children from Different Social Backgrounds. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(2), 140-165. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2009.11.001>
- Carlson, M. J., and Corcoran, M. E. (2001). Family structure and children's behavioral and cognitive outcomes. *Journal of Marriage and Family*, 63(3), 779-792. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00779.x>
- Chen, W. H., and Corak, M. (2008). Child Poverty and Changes in Child Poverty. *Demography*, 45(3), 537-553. doi: 10.1353/dem.0.0024
- Chiripanhura, B. (2011). Median and mean income Analyses. *Economic & Labour Market Review, Palgrave Macmillan; Office for National Statistics*, 5(2), 45-63. doi:10.1057/elmr.2011.17
- Collins, M. E., Amodeo, M., and Clay, C. (2007). Training as a Factor in Policy Implementation: Lessons from a National Evaluation of Child Welfare Training. *Children and Youth Services Review*, 29(12), 1487-1502. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0190740907001363>
- Davis-Kean, P. E. (2005). The Influence of Parent Education and Family Income on Child Achievement: The Indirect Role of Parental Expectations and the Home Environment. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 294-304.
- Dayıoğlu, M., and Şeker, S. (2016). Social Policy and the Dynamics of Early Childhood Poverty in Turkey. *Journal of Human Development and Capabilities*, 17(4), 540-557.
- Dekar, Y. (2016). The Influence of Parents' Educational Background on the Academic Achievement of the Government High School Students in Thimphu. *PGDPA Research Report*.

- Eurostat. (2020). *Income and living conditions*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Eurostat. (2004). 25th CEIES seminar. Gender statistics —Occupational segregation: extent, causes and consequences. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/KS-PB-04-001>
- Fukuda-Parr, S. (2006). Millennium Development Goal 8: Indicators for International Human Rights Obligations? *Human Rights Quarterly*, 28(4), 966-997. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/20072774>
- Gaag, J., ve Tan, J.-P. (1998). *The Benefits of Early Child Development Programs: An Economic Analysis*. Washington, USA: The World Bank Press. Retrieved from <http://documents1.worldbank.org/curated/en/842971468742197088/pdf/multi-page.pdf>
- Gordon, D., Nandy, S., Pantazis, C., Pemberton, S., and Townsend, P. (2003). *Child Poverty in the Developing World*. Bristol, UK: The Policy Press.
- Harker, L. (2006). Chance of a lifetime: The impact of bad housing on children's lives. *Shelter*, London. Retrieved from https://england.shelter.org.uk/__data/assets/pdf_file/0016/39202/Chance_of_a_Lifetime.pdf
- Haurin, D. R., Parcel, T., and Haurin, R. (2002). Does Homeownership Affect Child Outcomes? *Real Estate Economics*, 30(4), 635-666. <https://doi.org/10.1111/1540-6229.t01-2-00053>
- Jack, M. (2000). Poverty, children and shelter. *Homeless International*. Retrieved from https://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/drivers_urb_change/urb_infrastructure/pdf_shelter_settlements/HI_Jack_Poverty_Children_Chelter.pdf
- Jenkins, S. P., and Kerm, P. (2008). The measurement of economic inequality. In W. Salverda, N. Nolan, and T. M. Smeeding (Eds.), *Oxford Handbook on Economic Inequality*, Chapter 3. Oxford: Oxford University Press.
- Jones, N., and Sumner, A. (2011). *Child poverty, evidence and policy: Mainstreaming children in international development*. Bristol, UK; Portland, OR, USA: Bristol University Press. doi:10.2307/j.ctt9qgpkz
- Lipton, M., and Ravallion, M. (1993). *Poverty and Policy*. Washington: The World Bank Press. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/23548503_Poverty_and_policy
- Minujin, A., Delamonica, E., Davidziuk, A., and Gonzales, E. (2006). The definition of child poverty: A discussion of concepts and measurements. *Environment ve Urbanization*, 18(2), 481-500.
- Nolan, B., and Marx, I. (2001). Economic Inequality, Poverty and Social Exclusion. *Oxford Handbook of Economic Inequality*. doi: 10.1093/oxfordhb/9780199606061.013.0013

- OECD. (2013). Education Today 2013. Retrieved from https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-today-2013_edu_today-2013-en
- Plotnick, R. D. (1997). Child Poverty Can Be Reduced. *The Future of Children*, 7(2), 72-87. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/1602388>
- Streeten, P. (1998). Beyond the Six Veils: Conceptualizing and Measuring Poverty. *Journal of International Affairs*, 52(1), 1-31.
- Şeker, S. (2011). *Türkiye'nin yoksulluk dinamikleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>'nden erişilmiştir (Tez No. 300663).
- Şeker, S. D., and Dayıoğlu, M. (2014). Poverty Dynamics in Turkey. *The Review of Income and Wealth*, 61(3), 477-493.
- The Canadian Poverty Institute. (2017). Rights, Capabilities and Obligations: New Perspectives on Child Poverty in Calgary: Final Report of the Multidimensional Definition of Child Poverty Project. Retrieved from <https://static1.squarespace.com/static/595d068b5016e12979fb11af/t/595d6cadebbd1ae4d45b2880/1499294928509/Define+Child+Poverty+Report.pdf>
- Townsend, P. (2006). *What is Poverty? An Historical Perspective*. Brazil: International Poverty Centre (IPC).
- TUIK. (2018). Sosyal Koruma İstatistikleri. <https://www.tuik.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- UNICEF. (1989). Convention on the Rights of the Child. Retrieved from <https://www.unicef.org/child-rights-convention>
- UNICEF. (2006). Çocuk Yoksulluğu'nun Önlenmesi, http://www.unicef.org/turkey/pdf/_cp28c.pdf adresinden erişilmiştir.
- Vandivere, S., Hair, E., Theokas, C., Cleveland, K., McNamara, M., and Atienza, A. (2006). How Housing Affects Child Well-Being. *Funders' Network for Smart Growth and Livable Communities*. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.526.4638&rep=rep1&type=pdf>
- Yılmaz, H. H., Hoşgör, Ş., Peker, M., Emil, F., Pınar, A., Karadeniz, O. ve Tunca, D. (2011). Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluğu Raporu. *UNICEF* (yayımlanmamış çalışma).

Etik Kurul Kararı

Bu araştırmada, tüm araştırmacılara açık, uluslararası veri tabanında yer alan veriler kullanıldığından etik kurul kararı gerektirmemektedir.

A Comparative Study on Determinants of Child Poverty in Turkey and European Countries¹

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date	Published Date
Research Article	05.23.2020	10.03.2020	11.26.2020

Nazmiye Tekdemir ²

Hacettepe University

Hakkı Hakan Yılmaz ³

Ankara University

Abstract

In this study, which aims to express the children who will play the most important role in the development of societies and their inequality problems; child poverty in Turkey and European countries are discussed comparatively. Child poverty can be defined as a multidimensional set of deprivations that make it difficult for children to participate in society as full and equal individuals later in their lives. A generally accepted definition and measurement method of child poverty, which differs from adult poverty, offers researchers as well as the opportunity to develop and monitor sound poverty reduction targets and strategies for policy makers. In this study, both before and after social transfers in Turkey, the child poverty rate in European is seen as among the top three countries with the highest. It has also been observed that the poverty rate in children is significantly higher compared to adult poverty and general poverty levels. Problems in primary distribution regarding child poverty could not be solved as a result of secondary distribution. This situation points to the limitation of policies and an important representation problem. It has also been observed that the poverty rate in children is significantly higher compared to adult poverty and general poverty levels. According to the results from comparative charts and analyzes, similar to the studies and discussions on child poverty; It is possible to say that focusing on policies and regulations regarding the education sector and the labor market are the most important steps in combating child poverty.

Keywords: Child Poverty, Education, Household Income, Public Social Programs, Social Protection Expenditures

The Ethical Committee Approval: Since, an international database, which is open to all researchers is used, an approved ethical committee decision for research is not required to be submitted for this study.

¹This study was produced from the post graduate thesis titled "Child Poverty in Turkey And Comparative Analysis of Determinants of Child Poverty With EU Countries," which was supervised by Prof. Dr. Hakkı Hakan Yılmaz.

²Corresponding Author: Research Assistant, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Finance, e-mail:nazmiyekirik@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7292-569X>

³Prof. Dr. Faculty of Political Sciences, Department of Public Finance, e-mail:hakkihakanyilmaz@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0003-3046-3236>

Purpose and Significance

The main motive in the preparation of this study is; It is the study of poverty in children, which makes it difficult for children to participate in society as full and equal individuals at later levels of their lives, and which should be considered as a multidimensional cluster of deprivations. It is also a concern that if the necessary precautions are not taken, it will endanger the well-being of the societies as a whole, with disadvantage cycles that pass from generation to generation. Because children, the most vulnerable group among the disadvantaged, are also the most important factor that determines the future of society as the elders of tomorrow.

Globalization, the reality of our age, deepens the problem of income inequality and poverty with the developments in the world economy and trade. Children, who are at the top of the disadvantaged and fragile sections of the society, are more affected by this situation. For this reason, it is especially important to differentiate child poverty from adult poverty firstly, and the definition of child poverty goes beyond traditional conceptualization, such as low household income or low consumption levels. However, despite all these reasons, child poverty is rarely separated from general poverty and its special dimensions are taken into consideration adequately, although there are studies that have started to increase recently. However, countries where education policies are successful and the importance is given to children are more likely to develop and develop.

Child poverty, which is seen as an important social problem in almost all over the world, affects more than half of the children in developing countries, according to the results of UNICEF studies. Convention on the Rights of the Child (1989); promises every child a childhood where he can fully develop his potential. However, despite the many years that have passed since the convention, governments and the international community are still far from fulfilling children's rights and creating an appropriate world for children. Whereas, living in poverty deprives children of the most basic rights and services such as nutrition, water, hygiene, access to basic health and education services, housing, participation, protection.

In the study prepared in this context, the determinants of child poverty were discussed in detail within the scope of the study by looking at the literature and applied studies. Then, in Turkey, it was mentioned briefly dimensions of child poverty and its determinants, including primary and secondary distribution was made a comparative study of European countries. The findings result in the assessment of the results achieved, Turkey will be applied in the fight against child poverty is to be wished for guiding public policies.

Method

In this study, where child poverty determinants were handled comparatively for the period 2006-2017, data drawn from a single database (Eurostat) was used to make the evaluations more reliable and devisable. Since, an international database, which is

open to all researchers is used, an approved ethical committee decision for research is not required to be submitted for this study.

The reason for using the data in these years is that it is the period with the most comprehensive and up-to-date data for all European countries. The poverty line used in the context of the data taken is the section below 60% of the median income according to the equivalent individual scale. Because, according to monetary measurement methods, children with income below 60% of the household's disposable median income according to the equivalent individual scale in European countries are considered as poor. In this context, child poverty determinants, which will be discussed in this article;

- Education (Early Childhood Education ve Parents' Education Level)
- Household Income
- Housing Deprivations, Property Ownership and Household Size
- Social Transfers
- It is the Employment of Women.

Results

Education (Early Childhood Education ve Parents' Education Level): European Countries: There is a generally negative relationship between participation in early childhood education and child poverty (countries with deviations; countries such as Italy, Spain, Czechia, Finland) ve the direction of parents' education level is also negative. In other words, as the education level of the parents increases, child poverty decreases. Turkey: There is a negative relationship between child poverty and both the participation in early childhood education and the increase in the education level of the parents. In addition, in all countries, women's participation in tertiary education was low in countries where women's mother and spouse roles were more prominent.

Household Income: European Countries: The relationship is generally negative (However, the relationship is relatively lower in Italy, Spain, Czechia, Poland and Hungary.) In other words, as household income increases, child poverty decreases. Turkey: The relationship is negative and much higher than the European average. In addition, child poverty is higher in countries with high income inequality.

Housing Deprivations, Property Status and Household Size: European Countries: The direction of the relationship between domestic deprivations and child poverty is positive. The households where poor children live are mostly not the property of the family. The direction of the relationship between household size and child poverty is positive. Turkey: Unlike European countries; housing for poor children is mostly the property of the family.

Social Transfers: European Countries: The direction of the relationship is largely negative. (however, the countries where the deviation is observed are countries such as Bulgaria, Romania, Switzerland, Netherlands and Malta). Turkey: The direction of the relationship is negative. According to the data of 2017, it is the country where the

social transfers to the family and children are the lowest and child poverty is the highest.

Women's Employment: European Countries: The direction of the relationship is negative (The country with the most obvious deviation is Lithuania). Turkey: It is the country with the lowest female employment.

General Evaluation and Conclusion

When the data obtained from Eurostat are examined; both before and after social transfers in Turkey, is seen as among the top three countries with the highest rate of child poverty in Europe. The fact that the problems in the primary distribution of child poverty are still not resolved as a result of the secondary distribution, points to the limitation of policies and an important representation problem. In addition, it has been observed that the poverty rate in children is significantly higher compared to adult poverty and general poverty levels. According to the results from comparative charts and analyzes, similar to the studies and discussions on child poverty; It is possible to say that focusing especially on education and labor market is the most important step to reduce the problem of poverty in children. These results clearly show the need to highlight the programs for children in the budget process.

The success of social policies implemented for children can be understood by looking at the extent of the decrease in child poverty rates before and after transfers. In this context, after social transfers, in accordance with the state it has the lowest child poverty rate of decrease in Turkey. In this case, the implementation of social transfers for children in Turkey shows that relatively unsuccessful in reaching target areas. It supports negative consequences in nature, according to data from 2017, the country has the lowest social protection assistance to families and children in Europe is Turkey. GDP of social protection assistance to families and children in Turkey's share on 0.36%.

This point is the last word to say; in the short term, the issue that we consider only "child poverty" is the most important precursor and determinant of adult poverty in the long term. In this context, starting children from breaking the poverty cycles in society is the smartest step to reduce poverty and inequality. Thus, not only inequality and poverty will decrease in this society, but also the provision of social welfare as a whole will be paved.

The Ethical Committee Approval

Since, an international database, which is open to all researchers is used, an approved ethical committee decision for research is not required to be submitted for this study.